

22.11.2018

HE 96/2018 vp - SiV

23.11.2018

Asiantuntijalausunto, Stadin osaamiskeskus

Arvoisat sivistysvaliokunnan jäsenet, hyvä puheenjohtaja ja sihteeristö!

Kiitos mahdollisuudesta esittää Stadin osaamiskeskuksen kannan uudistuvaan kotoutumislakiin.

Stadin osaamiskeskuksen tavoitteena on nopeuttaa aikuisten helsinkiläisten maahan muuttaneiden henkilöiden pääsyä työelämään. Tarjoamme moniammatillisia henkilöiden tilanteeseen räätälöityjä palveluja. Palvelemme vuodessa noin 1200 asiakasta, joista noin 75 % sijoittuu koulutukseen tai työhön. Asiakkaista 32% on kotoutumisajalla ja loput yli-kotoaikaisia, joiden kotoutuminen on viivästynyt. Stadin osaamiskeskuksessa työskentelee ohjaajia, opettajia, työelämävalmentajia, erityisopettajia, TE-toimiston asiantuntijoita ja sosiaalityöntekijä. Moniammatillinen työyhteisömme on monikielinen. Ruohojuuritason toimijana meillä on erinomainen mahdollisuus seurata nykyisen kotouttamislain toteutumista käytännössä.

Lausumme seuraavaa uudistuvasta kotoutumislain luonnoksesta. Lakiehdotuksen henki on hyvä ja tukee moniammatillista työtettä. Haluaisimme kuitenkin kiinnittää valiokunnan huomioon muutamaa lakiehdotuksen kohtaan.

§15 esittää, että alkukartoitus järjestettäisiin työttömille maahanmuuttajille taikka pakolaisuuden vuoksi saapuneelle. Alkukartoitusta voidaan tehdä myös muille, ” jos maahanmuuttajan arvioidaan sitä tarvitsevan. ” Tämä muotoilu johtaa siihen, että edelleen kotouttamissuunnitelma tehdään vain pakolaisille ja työttömille hakijoille. Muu maahanmuuttajaväestö (työssä käyvät, opiskelijat, kotivanhemmat, yrittäjät), jää ilman kotouttamissuunnitelmaa ja oman tiedon- ja palveluhankintaosaamisen nojaan, jos se ei osaa pyytää alkukartoitusta. §1 mainitut maahanmuuttajien yhteiskunnallinen osallisuus ja tasa-arvo eivät ainakaan toteudu tältä osin.

§9 hieman korjaa alkukartoituksen ja kotouttamissuunnitelman puuttumista kaikilta. Siinä luvataan ”erillinen kirjallinen perustietoaineisto oleskelulupapäätöksen tiedoksiannon, oleskeluoikeuden rekisteröinnin, oleskelukortin myöntämisen tai kotikunta- ja väestötietojen rekisteröinnin yhteydessä”. Kirjallisen perustietoaineiston laatu, kattavuus ja ajantasaisuus nousevat ensiarvoisen tärkeään asemaan. Käytännössä tämä on ainoa aineisto, jonka työssä käyvät, kotivanhemmat, opiskelijat ja yrittäjät lähtökohtaisesti saavat. On siis tärkeä, että kirjallisen aineiston toteutuminen on riittävästi resursoitu. On myös harkinnanarvoista, voiko aineisto olla saatavilla myös verkossa, esimerkiksi InfoFinland -sivun muodossa.

§16 kuvaa kotouttamissuunnitelman kestoa. Siihen on tullut joustoa asiakkaiden tilanteen mukaan, mikä on erinomainen parannus. Huomiomme kiinnittyi 2. momentin loppuosassa olevaan lauseeseen: ” Jos kotouttamissuunnitelmaa ei ole tilapäisesti voitu toteuttaa vamman, sairauden, äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaan vuoksi tai muusta näihin verrattavasta syystä, kotouttamissuunnitelmaan oikeuttavaa enimmäisaikaa voidaan pidentää vastaavasti. ” Perusteluteksti avaa lausekkeen niin, että vamman ja sairauden tapauksissa kotoutuja esittäisi lääkäritodistuksen ja saisi kotoutumisaikaan lykkäystä. Lisäksi perusteluteksti tarkentaa, ettei hoitovapaa oikeuttaisi kotoutumisajan lykkäystä. Perusteluteksti ei kuitenkaan kuvaa, miten toimittaisiin äitiys-, isyys- ja vanhempainvapaiden kohdalla.

Nykyinen menettely toimii niin, että äitiys-, isyys- tai vanhempainvapaalle jäävän henkilön pitää ilmoittaa TE-toimistolle tai kunnan vastaanottoyksikölle vapaistaan etukäteen, jolloin kotouttamisajan kulku

22.11.2018

pysäytetään. Tämä menettely on tähän mennessä johtanut siihen, että enemmistö kotona lapsiaan hoitavista maahanmuuttajista ei tiennyt tarpeesta ilmoittaa perhevapaistaan TE-toimistoon, eli heidän kotoutumisaikansa on päässyt umpeutumaan perhevapaiden aikana. Toivomme, että ilmoittamismenettely muuttuisi post-faktum ilmoitukseen. Tällainen menettelymuutos suojaisi erityisesti isojen perheiden kotiaiteja, jotka tällä hetkellä jäävät herkästi kotouttamiskoulutuksesta paitsi.

Haluaisimme tuoda esiin sen, minkä Helsingin kaupunki toi esiin jo aiemmassa lausunnossa ko. lakiehdotukseen. Lakiehdotukseen sisältyy kuusi strategisen tason ohjelmaa: Valtion koto-ohjelma, maakuntien maakuntastrategia, aluemaakuntaohjelma, maakuntien/kuntayhtymän oma täydentävä koto-ohjelma, soten osalta hyvinvointiohjelma ja kuntien koto-ohjelmat. Näin monta tasoa heikentää valtion strategista ohjausta. Lisäksi on sekä kansallisesti että kansainvälisesti korostettu paikallistason merkitystä kotoutumisessa ja kotoutumisen edistämisessä. Lainsäädännön mukaiseen kotouttamisjärjestelmään sisältyy se riski, että kotoutumisen edistämisen päätöksenteko ja paikallistason vahva asiantuntemus erkanevat toisistaan. Lisäksi roolijakoa maakuntien, kuntien ja palvelutuottajien välillä voisi edelleen selvittää. Nykyversiossa on yhä vaarana, että asiakasta luukutetaan, esimerkiksi koulutuspalvelutuottajalta neuvontayksikköön ja takaisin.

§27 kuvaa maakunnan omavalvontaohjelmaa. Omavalvonnan on esityksen mukaan tarkoitus arvioida maakunnan järjestämien kotouttamispalveluiden laatua, saatavuutta ja yhdenvertaisuutta. Jää kyseenalaiseksi, että maakunnat kykenevät saamaan riittävän riippumattoman arvion, etenkin kun asiakkaina ovat myös syrjäytymisvaarassa olevat henkilöt, jotka eivät koe pystyvänsä valittua kohtelustaan.

Lakiehdotuksen §41 paneutuu kotoutumislakiin liittyviin korvauksiin. Ehdotuksen perusteluteksti selvittää, että valtio korvaisi kunnille 30% henkilön laskennallisista tulkkaukskustannuksista (ei sote liittyviä) sekä 5% alle 7-vuotiaiden kustannuksista. Helsinki ennakoi, että sekä tulkkaukskorvaukset, että varsinkaan alle 7-vuotiaiden korvaukset eivät tule riittämään. Siirtämällä koko korvaus maakunnille tai jyvitettyä laskennalliseen korvaukseen saattaa muodostua merkittäviä kustannuseriä suuremmille kasvukeskuksille.

Lakiehdotuksen § 62 on erittäin tervetullut. Moniammatillinen yhteistyö ja toimintojen yhteensovittaminen eivät olisi mahdollisia ilman sujuvaa tiedonvaihtoa vastuuviranomaisten kesken.

Myös sukupuolinäkökulman tuominen vahvasti osaksi kotoutumista on myönteistä, sillä maahanmuuttajataustaiset miehet ja naiset asettuvat Suomessa eri asemaan suhteessa työllistymiseen ja se vaikuttaa näin sukupuolittain eriytyneeseen tulonjakoon nyt ja pitkälle tulevaisuuteen. Sukupuolivaikutusten arvioiminen tulisi ulottaa kuitenkin paikallisten kotouttavien toimenpiteiden tasolta myös lainsäädännön tasolle, kuten esimerkiksi päivähoidon tai kotihoidon tuen lakisääteiseen järjestämiseen ja niiden sukupuolivaikutusten arvioimiseen kansallisesti. Laadukkaidenkaan palvelujen järjestämisellä ei voida ylittää lainsäädännön asettamia rakenteellisia esteitä.

Lopuksi haluaisimme todeta, että lakiesityksessä hyvät väestösuhteet ja yhteiskunnallinen osallisuus ovat nostettu tärkeiksi tavoitteiksi, mutta niitä edistäviä toimenpiteitä on esitetty varsin kevyesti. Etnisten neuvottelukuntien lisäksi lakiehdotus ei mainitse muita toimenpiteitä näiden tavoitteiden saavuttamiseen. Vaikka laadukas neuvonta, työpaikka ja hyvä koulutus edistävät henkilöiden minä-pystyvyyttä, ne eivät välttämättä automaattisesti johda hyviin väestösuhteisiin ja yhteiskunnallisen osallisuuden kokemukseen.

Lisätietoja

Olga Silfver

Projektipäällikkö, Stadin osaamiskeskus

22.11.2018

+ 358 40 334 7703 | olga.silfver@hel.fi